

Яворська Вікторія,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права Львівського інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», вул. Мазепи, 29, м. Львів, 79059; т0673952677@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-2225-6747>

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНУ ГЕНОЦИДУ

Анотація. Значення запобігання злочину геноциду передбачене у Конвенції «Про запобігання злочину геноциду та покарання за нього», в якій визначений обов'язок договірних сторін запобігати і карати у випадку вчинення геноциду. Потрібно проаналізувати поняття запобігання геноциду та заходи, які використовуються для покарання за вчинений злочин геноциду.

Мета статті – проведення аналізу поняття та значення запобігання геноциду державою.

З моменту прийняття Конвенція визнана прогресом для міжнародного кримінального права, але пізніше виникають питання з приводу запобігання злочину геноциду.

З норм Конвенції можна зробити висновок, що держава наділена правом звернутися за допомогою у випадку вчинення геноциду. Міжнародний суд справедливості пояснив поняття обов'язку держави запобігати вчиненню злочину геноциду з позиції застосування всіх доступних засобів запобігання вчиненню геноциду. Відповідальність настає у випадку неможливості запобігти вчиненню геноциду.

В науці відомі різні поняття, що передбачають недопущення вчинення злочину, проте, найбільш правильно використовувати поняття «запобігання», що використовується відповідно до міжнародних документів.

Запобігання геноциду – це сукупність заходів в державі з використанням передбачених можливостей міжнародної співпраці, які направлені на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ і процесів, які породжують або сприяють вчиненню злочину геноциду, недопущення злочину геноциду за допомогою запобігання збройного конфлікту та вдосконалення кримінального і кримінального процесуального законодавства, що передбачає правильну кваліфікацію вчиненого злочину і притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Запобігання геноциду передбачає вдосконалення норм кримінального та кримінального процесуального права, приведення вказаних норм права у відповідність до норм Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Ключові слова: запобігання, геноцид, кримінальне право, міжнародне кримінальне право, покарання, кримінальне процесуальне право, Римський Статут Міжнародного кримінального суду.

Yavorska Victoriia,

PhD in law, Associate Professor, Head of the Law Department, The Lviv Institute of the Private Joint Stock Company "Higher education institution "The Interregional Academy of Personnel Management", 29, Mazepu Str., Lviv, 79059; т0673952677@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-2225-6747>

PREVENTION OF THE CRIME OF GENOCIDE

Abstract. The importance of preventing the crime of genocide is stipulated in the Convention «On the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide», which defines the obligation of the contracting parties to prevent and punish in the event of genocide. It is necessary to analyze the concept of genocide prevention and the measures used to punish the committed crime of genocide.

The purpose of the article is to analyze the concept and meaning of genocide prevention by the state.

Since its adoption, the Convention has been recognized as progress for international criminal law, but later questions arise regarding the prevention of the crime of genocide.

From the norms of the Convention, it can be concluded that the state has the right to seek assistance in the event of genocide. The International Court of Justice explained the concept of the state's obligation to prevent the commission of the crime of genocide from the standpoint of using all available means to prevent the commission of genocide. Responsibility arises in the event of the impossibility of preventing the commission of genocide.

In science, various concepts are known, which provide for preventing the commission of a crime, however, it is most correct to use the concept of «prevention», which is used in accordance with international documents.

Prevention of genocide is a set of measures in the state using the provided opportunities for international cooperation, which are aimed at improving social relations with the aim of eliminating negative phenomena and processes that give rise to or contribute to the commission of the crime of genocide, preventing the crime of genocide by preventing armed conflict and improving criminal and criminal justice procedural legislation, which provides for the correct qualification of the committed crime and bringing the guilty to criminal responsibility.

The prevention of genocide involves the improvement of the norms of criminal and criminal procedural law, bringing the specified norms of law into compliance with the norms of the Rome Statute of the International Criminal Court.

Key words: *prevention, genocide, criminal law, international criminal law, punishment, criminal procedural law, Rome Statute of the International Criminal Court.*

Актуальність теми дослідження. Запобігання злочинам виступає гарантією забезпечення прав людини та демократії в державі. Вчинення злочину геноцид порушує національне кримінальне законодавство та міжнародне кримінальне право [1, с. 602]. Важливість запобігання та покарання за вчинення геноциду пояснюється великою небезпекою злочину та посяганням на забезпечення безпеки людства.

Війна Російської Федерації проти України змусила велику частину населення виїхати з держави, забрала життя в багатьох людей, проте вчені звертають увагу на заперечення існування української нації. В період війни відомі масові вбивства, згвалтування, катування, знищення міст, окупація південних регіонів, що вказує на вчинення геноциду проти українського народу [1, с. 603].

Значення запобігання злочину геноциду визначається в Конвенції «Про запобігання злочину геноциду та покарання за нього»: «Договірні Сторони підтверджують, що геноцид, незалежно від того, вчинений він у мирний час чи під час війни, є злочином за міжнародним правом, якому вони зобов'язуються запобігати і за який карати, у разі його вчинення» [2].

В Конвенції «Про запобігання злочину геноциду та покарання за нього» (далі – Конвенція) прямо визначений обов'язок держави запобігати та покарати за вчинення геноциду, з якого виникають два напрямки впливу держави. Перший відноситься до поняття запобігання геноциду, другий передбачає покарання за вчинення геноциду.

Нажаль кількість вчинених злочинів геноциду збільшується постійно, що вказує на недоліки в Конвенції, відповідно міжнародному правовому регулюванню та національному законодавству, яке визначає кримінальну відповідальність за вчинення геноциду.

Наукові публікації та дослідження з теми. Певні аспекти запобігання злочину геноцид досліджували в своїх публікаціях Горбатюк А. В., Замрига А. В., Панишко Г. та інші вчені.

Мета статті. Проведення аналізу поняття та значення запобігання геноциду державою.

Виклад основного матеріалу. В різні періоди історії у державах відбувається вчинення геноциду, з цього приводу при виникненні загрози геноциду починається проблема, яка пов'язана з його вирішенням та запобіганням [3, с. 48]. Відповідно, необхідно проаналізувати історичні аспекти запобігання геноциду в різних державах, позитивні досягнення та невдачі, яких варто не допустити при запобіганні геноциду в майбутньому.

З моменту прийняття у 1948 р. Конвенція визнається позитивною для міжнародного кримінального права, зокрема в період вчинення злочину геноциду, що пояснюється визначенням поняття та проявів геноциду. Проте, властивістю Конвенції називають не дієвість з позиції профілактики цього злочину [3, с. 48].

Нездатність Конвенції проводити запобігання геноциду залежить від складних чинників, зокрема політичних. Від початку правового регулювання важко було дієво закріпити профілактику геноциду. В період холодної війни права людини визначалися на другому плані, що залежало від нейтральної політики, яка проводилася в цьому відношенні [3, с. 49]. З 1970 р. вчинення геноциду набуло відкритого характеру [3, с. 50].

Протиріччя виникають відносно закріплення в Конвенції обов'язку ООН брати участь в запобіганні геноциду в державах, адже міжнародне право передбачає здійснення на початку національної юрисдикції [3, с. 50].

Виникає перше запитання відносно необхідності втручатися у здійснення юрисдикції держави з приводу злочину геноциду. Звичайно, необхідність втручання міжнародних організацій та застосування міжнародного кримінального права необхідне, що пояснюється важливими чинниками міжнародної співпраці з метою запобігання, припинення та покарання за вчинення геноциду. Міжнародна співпраця необхідна при виявленні, фіксації, закріпленні доказів вчинення геноциду, проведення слід-

чих дій, надання захисту потерпілим і свідкам вчинення геноциду, проведення консультацій, надання допомоги.

З норм Конвенції можна зробити висновок, що не тільки дозволяє, а чітко передбачає обов'язок держави звернутися за допомогою при вчиненні геноциду, а відомі в історії випадки заперечення права на втручання до держави, в якій відбувається геноцид може вказувати на порушення прав людини в такій державі.

Міжнародний суд справедливості пояснив поняття обов'язку держави запобігати вчиненню злочину геноциду: «держави застосовують усі доступні засоби, щоб запобігти вчиненню геноциду, наскільки це можливо. Відповідальність не є неминучим наслідком недосягнення державою цієї мети, а настає у разі, коли вона явно не вживає заходів у межах своєї влади, щоб запобігти геноциду, які могли б відвернути його. У цьому контексті має значення можливість ефективного впливу на дії особи, яка має намір вчинити або вчиняє, геноцид, що визначається, наприклад, географічною відстанню та політичними відносинами між країнами» [4, с. 139–140].

Використання державою всіх доступних засобів надає можливість відвернути вчинення геноциду, в іншому випадку настає потреба застосування покарання за вчинений геноцид. Міжнародний суд справедливості підкреслив значення при запобіганні геноциду політичних відносин, які можуть впливати на ефективність застосування засобів запобігання геноциду. Проте, чи завжди будуть ефективними заходи запобігання геноциду, зокрема в період війни, яка відбувається в Україні. Негативний вплив агресора на можливість запобігання геноциду в Україні пояснюється чинниками переваги та нехтуванням нормами міжнародного права, що значно ускладнює можливість запобігання вчинення злочину геноциду.

Зобов'язання з запобігання та покарання за геноцид виникають з природи необхідності не вчинення цього злочину. Відповідальність держави за недотримання зобов'язань, які визначені в Конвенції настає за умови, що держава не використовує засоби запобігання геноциду, наприклад співпрацю з національними та міжнародними судовими органами [4, с. 140]. У випадку використання всіх можливих засобів запобігання геноциду державою, національних та міжнародних судових органів, проте вчинення геноциду потрібно використовувати необхідні заходи для покарання винних у вчиненні геноциду, що передбачає співпрацю національних та міжнародних судових органів для ефективності покарання.

Потрібно визначити зміст поняття запобігання геноциду. Питання запобігання злочинності визначається в науці кримінології. Використовують різні поняття, зокрема «профілактика злочинності», «попередження злочинності», «запобігання злочинам» [5, с. 100–101]. Правильно відмічають вчені, що всі названі поняття перешкоджають вчиненню злочину [5, с. 102]. Визначається загальна мета, яка полягає в недопущенні вчинення злочинів.

Доцільно врахувати позицію вчених відносно правильності застосування не поняття запобігання злочинності, а запобігання правопорушенням, адже злочинність явище, що існує на практиці, а певних правопорушень можна не допустити, знизити чи зменшити явища та процеси, які детермінують вчинення злочинів. Правові заходи, зокрема вдосконалення кримінального законодавства, поряд з іншими мають велике значення в процесі запобігання злочинності [6].

Запобігання злочинності показує моральні та правові цінності суспільства і потребує від держави великих матеріальних вкладень, передбачає діяльність великої кількості учасників, включаючи правоохоронні органи, використання наукових пошуків та взаємодії з громадськими об'єднаннями [5, с. 100–101].

Запобігання злочину геноциду потребує зусиль не тільки однієї держави, зокрема в період війни геноцид набуває настільки значної загрози, що держава залучає можливі заходи міжнародної співпраці, але навіть у випадку правильного використання заходів запобігання геноциду вказаний злочин вчиняється в різних державах.

У випадку геноциду правильно застосовувати поняття, що використовується в міжнародних документах, а саме поняття запобігання геноциду.

Запобігання злочинності – це сукупність заходів у державі, які направлені на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують чи сприяють злочинності, недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [7, с. 53].

Потрібно дослідити заходи, за допомогою яких можна запобігати вчиненню геноциду.

Понад двадцять років назад, у 2004 р. колишній Генеральний Секретар ООН Кофі Анан висловив пропозицію запобігання геноциду за допомогою таких дій:

- 1) запобігання збройним конфліктам;
- 2) при наявності збройного конфлікту максимально захистити цивільне населення;

3) використовувати правосуддя, національне та міжнародне, що дозволить уникнути безкарності за вчинені злочини;

4) збирання відомостей про попередження геноциду;

5) вирішення питань з приводу військового втручання [8, с. 331].

В пропозиції визначальна увага приділяється запобіганню, припиненню збройних конфліктів та захисту цивільного населення, адже загроза вчинення геноциду збільшується в період війни.

З вказаного всі аспекти залишаються надзвичайно актуальними зважаючи на виникнення нових конфліктів та навіть війни в різних частинах планети, зокрема в один період, що збільшує увагу до необхідності запобігання геноциду, адже війна дуже часто проводиться з вчиненням злочинів, а геноцид в період війни набуває загрозливого поширення.

Відповідно до загального поняття запобігання злочинності можна визначити поняття запобігання геноциду.

Запобігання геноциду – це сукупність усіх доступних заходів в державі з використанням передбачених можливостей міжнародної співпраці, які направлені на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ і процесів, які породжують або сприяють вчиненню злочину геноциду, недопущення злочину геноциду за допомогою запобігання збройного конфлікту та вдосконалення кримінального і кримінального процесуального законодавства, що передбачає правильну кваліфікацію вчиненого злочину і притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Запобігання геноциду передбачає вдосконалення норм кримінального та кримінального процесуального права і подальше застосування їх на практиці.

В Україні виникла необхідність приведення норм кримінального та кримінального процесуального законодавства у відповідність до норм Римського статуту Міжнародного кримінального суду та забезпечення кримінально-правового переслідування за найбільш тяжкі міжнародні злочини у зв'язку з ратифікацією цього міжнародного документу.

Забезпечення усунення прогалин українського законодавства про кримінальну відповідальність сприятиме ефективній реалізації принципу компліментарності в частині визначення юрисдикції українських судів та інших компетентних органів стосовно міжнародних злочинів [9].

У Висновку Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відпо-

відності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду від 11 липня 2001 року вказано про невідповідність Римського Статуту Міжнародного кримінального суду Конституції України з причини доповнення Міжнародним кримінальним судом національних органів кримінальної юстиції [10]. Проте, міжнародна співпраця необхідна, зокрема враховуючи велику кількість злочинів у період війни.

Відповідно до внесеного 15.08.2024 р. «Проекту Закону про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» (далі – Проект) пропонувалося додати до визначення злочину геноцид заподіяння «психічного розладу», адже вказане поняття наявне у формулюванні поняття геноциду в міжнародних документах, зокрема в Римському Статуті Міжнародного Кримінального Суду (ст. 6) [11].

Відповідно до порівняльної таблиці до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» (станом на 30.08.2024 р.) в змісті поняття геноцид не вказано заподіяння «психічного розладу», а пропонується додати заподіяння «середньої тяжкості тілесних ушкоджень», до цього вчинення геноциду передбачало заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, відповідно до проекту вказано заподіяння «середньої тяжкості або тяжких тілесних ушкоджень». Відносно кримінального процесуального законодавства передбачається виключити примітку до розділу IX² Кримінального процесуального кодексу України, яка визначає співробітництво з Міжнародним кримінальним судом [12].

Виключення примітки передбачає забезпечення повного обсягу співпраці з Міжнародним кримінальним судом після набрання чинності для нашої держави Римського статуту [13].

Поряд з запобіганням геноциду визначений обов'язок держави покарати винних у вчиненні цього злочину. З цією метою вдосконалено кримінальне процесуальне законодавство відносно співпраці з Міжнародним кримінальним судом. В період війни органи прокуратури зіштовхнулися з великою кількістю міжнародних злочинів, зокрема геноцидом, що виявило необхідність змін в підходах до розслідування злочинів [14]. Відбувається процес вдосконалення кримінального процесуального законодавства з метою збільшення ефективності розслідування міжнародних злочинів.

В 2022 р. прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом», яким доповнений Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) розділом IX² «Особливості співробітництва з Міжнародним кримінальним судом» [15].

Зміни КПК дають можливість передавати матеріали кримінального провадження, які розслідуються правоохоронними органами до Міжнародного кримінального суду (ст. 620 КПК) [16, с. 63].

З метою покарання винних у вчиненні геноциду проводяться заходи, визначені національним законодавством та міжнародним правом. 2 березня 2022 року Міжнародний кримінальний суд (далі – МКС) розпочав розслідування злочинів, які вчинялися в ході російської агресії проти України починаючи з листопада 2013 року. 23 березня 2023 року в Гаазі Генеральний прокурор України і секретар Міжнародного кримінального суду підписали угоду про відкриття Представництва МКС в Україні [17].

Проте, навіть враховуючи перелічені заходи виникає питання з приводу покарання за вчинення геноциду, що передбачає проведення досудового розслідування вказаних злочинів. З юридичної позиції збирання доказів вчинення геноциду може відбуватися протягом довгого періоду, а після процесу збирання доказів потрібно підтвердити, що присутній намір знищити націю чи етнос [18, с. 75]. З цієї позиції виникає необхідність постійного вдосконалення запобігання злочину геноциду, припинення злочину та заходів міжнародної співпраці з метою притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Висновки. Відповідно до норм міжнародного права держави мають обов'язок запобігати вчиненню геноциду та покарати у випадку вчинення геноциду. З вказаних понять виникають напрямки діяльності, які потрібно забезпечити для виконання запобігання та покарання за вчинення геноциду. Вчинення геноциду в період війни значно погіршує можливості запобігання та покарання за вчинення злочину, проте збільшує необхідність протидії злочину геноциду і притягнення винних до кримінальної відповідальності.

Перспективи подальших розвідок пов'язані з дослідженням відмінності геноциду від злочинів проти людяності, вивченням історичних аспектів геноциду, впливу історичних аспектів на значення правового регулювання геноциду та притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення цього злочину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Замрига А. В. Визначення злочину проти безпеки людства (геноциду) в міжнародному кримінальному праві та обов'язок покарання за нього. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 5. С. 601–606.
2. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 09.12.1948. Офіційний переклад Конвенції надісланий листом МЗС № 72/14-612-54598 від 22.04.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення: 29.08.2024)
3. Maddox Kelly. «Liberat[ing] Mankind from such an Odious Scourge»: The Genocide Convention and the Continued Failure to Prevent or Halt Genocide in the Twenty-First Century». *Genocide Studies and Prevention. An International Journal*. 2015. Vol. 9, Iss. 1. 48–65.
4. Горбатюк А. В. Питання відповідальності держави за злочин геноциду у практиці Міжнародного суду справедливості. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2012. Том 129. С. 137–140.
5. Криминологія: Підручник / За заг. ред. Л. С. Сміяна, Ю. В. Нікітіна. Київ: Національна академія управління, 2010. 496 с.
6. Джу́жа О. М. Криминологія. Мультимедійний навчальний посібник. Тема 5. Теорія запобігання злочинності. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/criminology_20/info/t5.html
7. Криминологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Харків: Право, 2009. 288 с.
8. Замрига А. В., Падалка М. А. Щодо питання міжнародного співробітництва у протидії геноциду (на прикладі вчинених злочинів РФ проти Українського народу). *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2023. Випуск 79: частина 2. С. 327–331.
9. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього». Верховна Рада України. Законопроекти. URL: [blob:https://itd.rada.gov.ua/f9673819-4c6f-4644-a923-0aedce9a4b08](https://itd.rada.gov.ua/f9673819-4c6f-4644-a923-0aedce9a4b08) (дата звернення: 29.08.2024)
10. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11 липня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01#Text> (дата звернення: 29.08.2024)
11. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 29.08.2024)

12. Порівняльна таблиця до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» (станом на 30.08.2024 р.). Верховна Рада України. Законопроекти. URL: <https://itd.rada.gov.ua/799daa70-9002-4693-be69-fb88fa671607> (дата звернення: 06.09.2024)
13. Мамченко Н. Президент вніс до Ради проект змін до Кримінального кодексу та КПК у зв'язку з ратифікацією Римського статуту. *Судово-юридична газета*. 15.08.2024. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/308305-prezident-vnes-v-radu-proekt-izmeneniy-v-ugolovnyy-kodeks-i-upk-v-svyazi-s-ratifikatsiyey-rimskogo-statuta>
14. Концепція реалізації Механізму підтримки потерпілих і свідків воєнних та інших міжнародних злочинів. Затверджено Наказом Генерального прокурора 11 квітня 2023 року № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103905-23#Text> (дата звернення: 29.08.2024)
15. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
16. Kaluzhna O, Shunevych K. Evidence in the International Criminal Court – the Role of a Forensic Expert: Ukrainian Context. 2022. 4-2 (17). *Special Issue Access to Justice in Eastern Europe*. 52–65. URL: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.4-a000435>
17. Міжнародне співробітництво Офісу Генерального прокурора. Ключові напрями та результати. Офіс Генерального прокурора. 12.02.2024. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/miznarodne-spivrobotnictvo-ofisu-generalnogo-prokurora-klyucovi-napryami-ta-rezultati>
18. Панишко Г. Міжнародно-правові питання запобігання та покарання за злочин геноциду. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2023. Чис. 29. С. 71–75.
3. Maddox, Kelly (2015). «Liberat[ing] Mankind from such an Odious Scourge»: The Genocide Convention and the Continued Failure to Prevent or Halt Genocide in the Twenty-First Century». *Genocide Studies and Prevention. An International Journal*. Vol. 9: Iss. 1. 48–65.
4. Horbatiuk, A. (2012). Pytannia vidpovidalnosti derzhavy za zlochyn henotsydu u praktytsi Mizhnarodnoho sudu spravedlyvosti. [The issue of state responsibility for the crime of genocide in the practice of the International Court of Justice]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*. Tom 129, 137–140. [in Ukrainian]
5. Kryminolohiia (2010): Pidruchnyk / Za zah. red. L. S. Smiiana, Yu. V. Nikitina. [Criminology: Textbook / General. ed. Smiana, L., Nikitina Yu.]. Kyiv : Natsionalna akademiia upravlinnia. 496 s. [in Ukrainian]
6. Dzhuzha, O. Kryminolohiia. Multymediinyi navchalnyi posibnyk. Tema 5. Teoriia zapobihannia zlochynnosti. [Criminology. Multimedia tutorial. Topic 5. Theory of crime prevention]. Retrieved from: https://arm.naiu.kiev.ua/books/criminology_20/info/t5.html [in Ukrainian]
7. Kryminolohiia (2009): Zahalna ta Osoblyva chastyny: pidruchnyk / I. M. Danshyn, V. V. Holina, M. Yu. Valuiska ta in.; za zah. red. V. V. Holiny. 2-he vyd. pererob. i dop. [Criminology: General and Special parts: a textbook / I. M. Danshin, V. V. Holina, M. Yu. Valuyska, etc.; in general ed. V. V. Holin]. Kharkiv: Pravo. 288 s. [in Ukrainian]
8. Zamryha A., Padalka M. (2023). Shchodo pytannia mizhnarodnoho spivrobotnytstva u protydyi henotsydu (na prykladi vchynenykh zlochyniv RF proty Ukrainskoho narodu). [Regarding the issue of international cooperation in combating genocide (on the example of crimes committed by the Russian Federation against the Ukrainian people)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. Serii PRAVO. Vypusk 79: chastyna 2., 327–331. [in Ukrainian]
9. Poiasniuvalna zapyska do proiektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy u zviazku z ratyfikatsiieiu Rym'skoho statutu Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu ta popravok do noho». [Explanatory note to the draft Law of Ukraine «On Amendments to the Criminal and Criminal Procedural Codes of Ukraine in connection with the ratification of the Rome Statute of the International Criminal Court and its amendments»]. Verkhovna Rada Ukrainy. Zakonoproekty. Retrieved from: [blob: https://itd.rada.gov.ua/f9673819-4c6f-4644-a923-0aedce9a4b08](https://itd.rada.gov.ua/f9673819-4c6f-4644-a923-0aedce9a4b08) (last accessed: 29.08.2024) [in Ukrainian]
10. Vysnovok Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Prezydenta Ukrainy pro nadannia vysnovku shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy Rym'skoho Statutu Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu (sprava pro Rym'skyi Statut) vid 11 lypnia 2001 roku. [Opinion of the

REFERENCES:

1. Zamryha, A. (2023). Vyznachennia zlochynu proty bezpeky liudstva (henotsydu) v mizhnarodnomu kryminalnomu pravi ta oboviazok pokarannia za noho. [Definition of the crime against the security of humanity (genocide) in international criminal law and the obligation to punish it]. *Analychno-porivni-alne pravoznavstvo*. № 5, 601–606. [in Ukrainian]
2. Konventsiiia pro zapobihannia zlochynu henotsydu ta pokarannia za noho 09.12.1948. Ofitsiinyi pereklad Konventsii nadislanyi lystom MZS № 72/14-612-54598 vid 22.04.2024. [Convention on the Prevention of the Crime of Genocide and its Punishment 09.12.1948. The official translation of the Convention was sent by letter of the Ministry of Foreign Affairs No. 72/14-612-54598 dated 04/22/2024]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (last accessed: 29.08.2024) [in Ukrainian]

- Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional submission of the President of Ukraine on the provision of an opinion on the conformity of the Constitution of Ukraine with the Rome Statute of the International Criminal Court (Rome Statute case) dated July 11, 2001]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01#Text> (last accessed: 29.08.2024) [in Ukrainian]
11. Rymyskyi Statut Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu vid 17.07.1998 r. [The Rome Statute of the International Criminal Court dated July 17, 1998]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (last accessed: 29.08.2024) [in Ukrainian]
 12. Comparative table to the draft Law of Ukraine «On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine in connection with the ratification of the Rome Statute of the International Criminal Court and its amendments» (as of August 30, 2024). Verkhovna Rada of Ukraine. Bills. Retrieved from: <blob:https://itd.rada.gov.ua/799daa70-9002-4693-be69-fb88fa671607> (access date: 09/06/2024) [in Ukrainian]
 - Mamchenko, N. (2024). Prezydent vnies do Rady projekt zmin do Kryminalnoho kodeksu ta KPK u zviazku z ratyfikatsiieiu Rymyskoho statutu. [The President submitted to the Council a draft of amendments to the Criminal Code and the Criminal Procedure Code in connection with the ratification of the Rome Statute]. *Sudovoyurydychna hazeta*. 15.08. Retrieved from: <https://sud.ua/uk/news/publication/308305-prezident-vnes-v-radu-proekt-izmeneniy-v-ugolovnyy-kodeks-i-upk-v-svyazi-s-ratifikatsiiey-rimyskogo-statuta> [in Ukrainian]
 13. Kontsepsiia realizatsii Mekhanizmu pidtrymky poterpilykh i svidkiv voiennykh ta inshykh mizhnarodnykh zlochyniv. Zatverdzheno Nakazom Heneralnoho prokurora 11 kvitnia 2023 roku № 103. [The concept of implementation of the Support Mechanism for victims and witnesses of war and other international crimes. Approved by Order of the Prosecutor General of April 11, 2023 No. 103]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103905-23#Text> (last accessed: 29.08.2024) [in Ukrainian]
 14. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy. [Criminal Procedure Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. St. 88. [in Ukrainian]
 15. Kaluzhna, O, Shunevych, K. (2022). Evidence in the International Criminal Court – the Role of a Forensic Expert: Ukrainian Context. 4-2 (17). Special Issue Access to Justice in Eastern Europe. 52–65. Retrieved from: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.4-a000435>
 16. Mizhnarodne spivrobotnytstvo Ofisu Heneralnoho prokurora. Kliuchovi napriamy ta rezultaty. [International cooperation of the Prosecutor General's Office. Key directions and results]. Ofis Heneralnoho prokurora. 12.02.2024. Retrieved from: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/mizhnarodne-spivrobotnytstvo-ofisu-generalnogo-prokurora-klyuchovi-napryami-ta-rezultaty> [in Ukrainian]
 17. Panyshko, H. (2023). Mizhnarodno-pravovi pytannia zapobihannia ta pokarannia za zlochyn henotsydu [International legal issues of prevention and punishment for the crime of genocide]. *Litopys Volyni. Vseukrainskyi naukovyi chasopys*. Chys. 29, 71–75. [in Ukrainian]